

Szpilczyński, Stanisław

"Theodor Zwinger und seine Zeitgenossen", Johannes Karcher, Basel 1955 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 2/2, 392-393

1957

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

H. Pieperowi. Obszerna bibliografia, ułożona w porządku chronologicznym od roku 1520 po rok 1956, stanowić będzie treść tomu VII, opracowywanego przez dra R. Michaelisa.

Wydawnictwo nie obejmuje największego dzieła Agricoli *De re metallica*, gdyż niemiecki jego przekład ukazał się ponownie przed paru laty.

Obszernie zarysowany plan wydawniczy dzieł Agricoli oraz dwa pierwsze wydane tomy pozwalają żywić przekonanie, że działalność tego wybitnego humanisty XVI wieku zostanie opracowana wszechstronnie, z wykorzystaniem wszystkich dostępnych źródeł. Wypełni to dotychczasową lukę w zakresie historii nauki i techniki.

Kazimierz Maślankiewicz

Johannes Karcher. *Theodor Zwinger und seine Zeitgenossen*. Basel 1955, s. 280.

Dla uświetnienia rocznicy 500-lecia uniwersytetu bazylejskiego przewidziano kongres naukowy. W tematyce jego znalazło się również miejsce dla historii medycyny. Wyniki specjalnych w tym kierunku studiów zostały już opublikowane częściowo. Do nich należy właśnie wymieniona wyżej pozycja.

J. Karcher w obszernej książce pt. *Felix Platter ein Lebensbild des Basler Stadtarztes 1536—1614* zajął się omówieniem działalności jednej z najwybitniejszych postaci w ostatnich dziesiętkach lat XVI wieku. Platter wraz z Kaspresem Bauhinem i Teodorem Zwingerem tworzyli w Bazylei pewnego rodzaju triumwirat, dzięki któremu wzrosło znaczenie i autorytet wydziału lekarskiego. Nic też dziwnego, że w monografii poświęconej zasadniczo Platterowi autor specjalne miejsce poświęcił T. Zwingerowi, jego kontaktom z najślawniejszymi uczonymi w Europie oraz omówieniu na tym tle głównych kierunków renesansowej medycyny.

Życie i działalność T. Zwingera przypada na okres, w którym na arenie dziejowej występują wspaniałe postacie uczonych lekarzy, a zarazem kształtują się zręby nowej myśli lekarskiej. W ich liczbie trzeba wymienić przede wszystkim Jana Chrzyciela Montanę (I poł. XVI w.), wychowawcę medycznej młodzieży w Padwie (gdzie uczył się na studia Zwinger), a zarazem doskonałego praktyka. Dalej należy też Hieronim Mercurialis (II poł. XVI w.), również mistrz praktycznej medycyny z Padwy, Gabriel Fallopius, następca wielkiego Andrzeja Vesala i szereg innych. Spośród wychowanków padewskiej szkoły lekarskiej europejską sławą cieszył się jeden z najzdolniejszych uczniów Montany, kolega Zwingera, Jan Crato z Wrocławia (von Crafftheim) humanista, a zarazem gorący obrońca luteranizmu, przyboczny lekarz trzech kolejnych cesarzy: Ferdynanda I, Maksymiliana II i Rudolfa IV. Powyższym postaciom lekarzy J. Karcher poświęcił więcej miejsca, charakteryzując ich dążenia i twórczość, a zarazem stosunki z innymi uczonymi, nie tylko lekarzami. Wszyscy oni wywarli niezaprzeczalny wpływ na kształtowanie się umysłowości T. Zwingera: widać to z jego listów do przyjaciół, z wykładów skrupulatnie przygotowywanych i z twórczości pisarskiej, zwłaszcza zaś z potężnego dzieła *Teatrum Vitae Humanae*. Duży wpływ, zwłaszcza w środowisku bazylejskim, wywarła też nauka Paracelsa. W szczególności przyczynił się do tego nie bez osobistych korzyści Adam Bodenstein, gorący propagator idei

paracelsystycznych. Starając się dokonać rehabilitacji Paracelsa, ożywił on ruch paracelsystyczny, który przetrwał do XVII wieku wraz z eklektycznymi swymi koncepcjami panteistycznymi i alchemiczno-chemicznymi: najbardziej jeszcze może realne były te, które bezpośrednio wiązały się z praktyką leczniczą zakładającą używanie środków mineralnych.

Obok osiągnięć anatomicznych, nowego ujmowania zjawisk chorobowych w drodze obserwacji i syntezy, renesansowa nauka lekarska przyniosła również pewne wyniki w walce z zarazami. Przyczyniły się do tego nie tylko bezpośrednie obserwacje groźnej w całej Europie epidemii morowego powietrza z 1563/1564 r., ale i szerokie polemiki najzdolniejszych ówczesnych uczonych. Rozbudowały one przede wszystkim pojęcia epidemiologiczne, jak powstawanie zarazy, przenoszenie się jej, udzielanie, utajanie, a stąd i ochronę przed nią. Do ukształtowania się nowych pojęć epidemiologicznych przyczynił się także Jan Crato z Wrocławia; zwrócił on na siebie szczególną uwagę padewskiego wykładowcy Hieronima Mercurialisa. J. Karcher w studium swoim poświęcił również jeden z rozdziałów koncepcjom epidemiologicznym w II połowie XVI wieku.

Rozwojowi nowej myśli lekarskiej w dobie Renesansu towarzyszyły walki religijne, zamięłowania do nauk wschodnich itp. Temu wszystkiemu daje wyraz autor w zwięzłym, ale bogatym w treść studium. Na końcu książki znajduje się spis przeważnie rękopiśmiennych źródeł ze zbioru Uniwersytetu w Bazylei.

St. Szpilczyński

Centre International de Synthèse fondé par Henri Berr. *Pierre Gassendi 1592—1655. Sa vie et son oeuvre, ouvrage publié avec le concours du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris 1955, s. 206.*

Książka powyższa jest sprawozdaniem z publicznej dyskusji naukowej, jaka się odbyła w ośrodku międzynarodowym syntezy w Paryżu w dniach 23—30 kwietnia 1953 r. na temat twórczości filozoficznej Gassendiego i jej wpływu na późniejszy rozwój myśli z okazji zbliżającego się 300-lecia jego śmierci. W dyskusji tej obok założyciela ośrodka Henryka Berra, zmarłego w rok potem (19.XI.1954), wzięli udział wybitni znawcy tegoż filozofa oraz ówczesnego ruchu umysłowego: Bernard Rochot, Aleksander Koyré, Jerzy Mongrédien, Antoni Adam, prof. Sorbony i inni. Zainicjował konferencję sędziwy Berr, który przypomniał, że jeszcze w r. 1898 napisał o Gassendim rozprawę: *An jure inter Scepticos Gassendus numeratus fuerit*. Po nim wygłosił referat o życiu i postawie duchowej Gassendiego Rochot, wybitny badacz tego filozofa, przygotowujący nowe wydanie jego dzieł i listów. Stwierdził on na początku, że prawdziwe nazwisko przodków Gassendiego w XVI w. brzmiało Guassem, następnie Gassend i że dopiero w XVI w. przyjęła się forma Gassendi i tej formy należy się dziś trzymać. W życiu Gassendiego odróżnił on trzy okresy: 1. od 1592 do 1625, okres tworzenia się postawy umysłowej, zarysowującej się w *Exercitationes paradoxicae adversus Aristoteleos libri 7* (1624); 2. od r. 1625 do 1648, okres dojrzałości i powstania głównych dzieł, a zwłaszcza *Animadversiones de vita, moribus placitisque Epicuri* (1649),